

Anna Oravcová: Gender a hip hop v České republice

Oponentský posudek bakalářské práce

Anna Oravcová se ve své sociologicky orientované bakalářské práci z oblasti gender studies snaží *hlouběji prozkoumat pozici žen na hip hopové scéně...prostřednictvím rozhovoru s pěti rapperkami*. Vychází přitom z předpokladu, že přestože není žádný důvod, proč by ženy neměly zastávat stejnou pozici jako muži, v hip hopu ji nezastávají. Proto chce tuto skutečnost *analyzovat z hlediska kulturních vzorců dané společnosti*. (s. 7)

Kromě úvodu (1. kapitola, s. 6 – 7) má práce dvě hlavní části: teoretickou (2. kapitola, s. 8 – 30) a empirickou (3.kap., s. 31 – 48), dále stručný závěr (4.kap., s. 49 – 50), soupis použité literatury a v příloze otázky, které užívala autorka v polostrukturovaných rozhovorech s rapperkami.

První, teoretická část (toto označení zde ale nepovažuji za příliš vhodné: jde vysloveně o část historickou) vychází z pojetí knihy „Women and Music“ Sophie Drinker. Její výběr autorka vysvětluje tím, že v českém kontextu *venašla jiné tituly, které by se zabývali (!sic) vztahem žen k hudbě z historického pohledu* (s. 8, pozn. 1). Hned v úvodu je třeba říci, že je to špatný výběr, neboť – soudě podle použitých úryvků – je kniha trestí ideologických frází feministického obsahu a nepřesností či vysloveně nesprávných údajů. Namátkou několik příkladů:

Hudba.. představuje základ lidského života a slouží jako prostor pro vyjádření duševních stavů a pocitů... Každá kultura má velmi odlišný koncept hudby – slouží jí tedy velmi odlišným způsobem. Její chápání jako prostředku vyjádření duševních stavů je čistě západním, a to poměrně pozdním konceptem. Naprosto k němu nelze vztahovat celé dějiny hudby (nemluvě o prázdné formulaci o hudbě jako „základu lidského života“. Podobná klíše jsou častá).

Sophie Drinker ve své studii využila kulturu nejjednodušších společností jako příklad předchůdců lidstva (!sic)...Ženy přišly na způsob, jak využít hudbu pro dobro skupiny a společnost proto od nich očekává, že ji budou i tvořit (s. 8 – 9). Etnomuzikologie však o kulturách na úrovni doby kamenné (má-li toto autorka na mysli; předpokládám, že není řeč o primátech ☺) vypovídá pravý opak: nejvýznamnější rituální hudbu zde provozují muži (Austrálie), nebo celá skupina společně (Afrika).

V době renesance se *ženy začaly zapojovat do mužských konverzací, tančit a zpívat, skládat lidové písně (!sic) a popěvky. Následkem obecného uvolnění vznikaly nové melodie a harmonie a tyto nové ideály ustanovily ženy vznešeného původu* (s. 12). Lidové písně neskládaly ženy vznešeného původu; je těžko prokazatelné, jak mnoho nových melodií vzniklo – a naprosto neprokazatelné, že by na nich měly větší zásluhu ženy. Nové harmonie nevznikaly vůbec, neb harmonie je výrazně pozdější hudební fenomén.

Obraz genderu a sexuality spoluvytvářejí skladatelé a to nejčastěji na základě stereotypů, kdy femininní představuje to slabé, abnormální a subjektivní a maskulinní je silné, normální a objektivní. Podle toho se rozlišují dva druhy kadence – maskulinní kadence odpovídá poslednímu akordu na silném taktu a femininní tehdy, když je akord posunut na takt slabý. První typ je považován za normální, druhý je charakteristický pro romantické styly. (s. 21). Jednak je špatně celá terminologie (proč si studentka, popisuje-li jí neznámou oblast, nepřizve někoho k poradě?!) – neexistuje silný a slabý takt; kadence není akord, nýbrž v tomto případě sled akordů. A dále: tento typ kadencí, běžně nazývaný „závěr“, není označován ani chápán jako maskulinní a femininní (a už vůbec ne jako normální a nenormální!), nýbrž jako úplný a neúplný – a je užíván v přesně určených formálních situacích

Podobných klišé, nepoučeností a omylů je tato kapitola plná – předpokládám, že „zásluhou“ knih, z nichž autorka vychází.

Druhá, empirická část má tradiční podobu: jasně vysvětlenou metodologii, tematickou analýzu rozhovorů a jejich interpretaci. Metodu výběru respondentek považuji za vhodnou, stejně jako užití polostrukturovaného rozhovoru, jeho rozvržení a následné zpracování (mimořadně: v otázkách rozhovoru, které dávala autorka rapperkám, je na s. 54 uvedeno „Setkala jsi se někdy s nějakými komplikacemi nebo bariérami?“. V citacích odpovědí je však „Setkala jsem se nejen s diskriminací v záležitosti pohlaví...“ – s. 36. Taková formulace otázky mi připadá hodně navádějící.) Za relevantní považuji i stanovení podstatných témat: pojmání současné hip hopové scény; průběh kariéry; pozitivní aspekty; komplikace a bariéry; motivace a vzory; texty; kritéria „dobré“ raperky; hip hop jako maskulinní záležitost; důvody proslulosti; vnímání vlastní pozice.

Za problematickou však považuji interpretaci některých získaných údajů, což zřejmě souvisí s tím, že nejsem příliš obeznámena (a tedy ani sjednocena) s teoretickými východisky feminismu, z nichž práce vychází. Souhlasím s názorem, že *současná hip hopová scéna je řízena komercí* (s. 49) - totiž jako každá jiná součást populární hudby! Nejsem si však jistá správností formulace *rapeři vesměs potvrzují svou maskulinitu ekonomickým úspěchem*: každý účastník populární scény se snaží ekonomicky uspět (komerčnost je jedním z jejích základních charakterizačních znaků, viz Lucie Bílá, Helena Vondráčková, Karel Gott, kteří svou komerčnost dávají najevo nejrůznějšími způsoby, počínaje nákladností svých show, přes vlastnictví divadel atd.). Jiná věc je ovšem podoba prezentace této komerční úspěšnosti, která je v hip hopu výsostně maskulinní. Není to ovšem proto, že hip hop právě svou podstatou staví na maskulinních hodnotách, jako je drsnost, vulgarita textů apod? Mimořadně: aspekt rytmu, rytmičnosti, na němž hip hopový hudební projev stojí, je v mnoha kulturách spojován s maskulinitou, zatímco melodičnost s femininitou. V tomto pojetí se mi pak malá účast raperek na české scéně zdá velmi pochopitelná vzhledem k samé podstatě žánru, nikoli ke specifické genderové diskriminaci. Rozhovory to ostatně podle mého potvrzují. Za správné ovšem považuji poukázání na silný vliv „globálních“ videoklipů, s nimiž musí raperky svůj image konfrontovat.

Písemný styl práce je průměrný: jen několikrát se tu neshoduje podmět s přísudkem ☺, s interpunkcí má autorka potíže častěji, občas nezvolí správnou podobu přivlastňovacího zájmena (svůj x jeho). V citacích literatury v textu nebývá uvedena stránka, což je převážně defekt.

Celkové hodnocení: struktura práce je vhodná, rozsah a proporce přiměřené. První, teoretická část je špatná vzhledem ke špatně zvolené výchozí literatuře. Druhá část, empirická, je z „řemeslného“ hlediska velmi dobrá. Nepovažuji se za kompetentní hodnotit interpretaci, stejně jako výchozí paradigmatata.

Bodové hodnocení: chápeme-li bakalářskou práci v úzkém smyslu jako předvedení zvládnutí „řemesla vědy“, pak ji hodnotím – vzhledem k dobré strukturaci i 3. kapitole – cca 32 – 35 kreditními body.

Požadujeme-li od bakalářské práce spíše schopnost zamýšlet se nad problémem, ověřovat každý krok pokud možno z více zdrojů, tedy ovládnutí procesu poznávání, hodnotím ji níže, cca 25 body.

PhDr. Zuzana Jurková, PhD.

Slaný 11.8.2007